

В. В. ЛАГОДІЄНКО

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри маркетингу, підприємництва та торгівлі,
Одеська національна академія харчових технологій

ВПЛИВ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ІННОВАЦІЙНОЮ ОСНОВОЮ НА РОЗВИТОК АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Лагодієнко, В. В. Вплив інтенсифікації діяльності з інноваційною основою на розвиток аграрного виробництва [Текст] / В. В. Лагодієнко // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2014. – Том 17. – № 3. – С. 54-57. – ISSN 1993-0259.

Анотація

У роботі розглянуто питання підвищення ефективності аграрного виробництва, обґрунтовано потребу в удосконаленні форм виробничої інтенсифікації, визначено елементи системи формування інноваційного потенціалу сільськогосподарських підприємств та їх вплив на основні структурні перетворення аграрного виробництва.

Ключові слова: *структурні зміни; аграрне виробництво; державна політика; інтенсифікація; інноваційний розвиток.*

V. V. LAHODIENKO

Doctor of Economics,
Professor,
Department of Marketing, Entrepreneurship and Trade
Odessa National Academy of Food Technologies

INFLUENCE OF INTENSIFICATION OF ACTIVITY WITH THE INNOVATIVE BASIS ON THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL PRODUCTION

Abstract

The issues of increase of agricultural production efficiency are considered in the article. The necessity of improvement of forms of production intensification is grounded. The elements of the system of formation of innovative potential of agricultural enterprises are determined. Their influence on the basic structural changes of the agrarian production is defined.

Keywords: *structural changes; agrarian production; state policy; intensification; innovative development.*

JEL classification: Q130

Вступ

Головним завданням розвитку аграрного виробництва є створення умов для розвитку ефективного, високопродуктивного і конкурентного агропромислового сектора з урахуванням інтенсифікації на інноваційній основі, що загалом сприятиме економічному зростанню та покращенню добробуту населення.

Більшість перетворень, які здійснювались в аграрному секторі економіки України за цілями і характером науковці поділяють на два етапи: реформування і пореформений етап. Кожен із них характеризується власними особливостями структурних змін, які відрізняються внутрішньою виробничою аграрною і торговельною політикою і не завжди враховують фактори інтенсифікації виробництва з інноваційною компонентою.

Проблемні питання інтенсифікації виробництва в сільськогосподарських підприємствах висвітлені у працях вітчизняних та закордонних науковців, зокрема П. Гайдуцького, М. Дем'яненка, В. Зіновчука, І. Кириленка, М. Кропивка, П. Макаренка, Л. Мармуль, В. Месель-Веселяка, І. Михасюка, О. Могильного,

---

В. Назаренка, О. Онищенко, Т. Осташко, М. Павлишенка, Б. Пасхавера, Н. Попова, П. Саблука, В. Топіхи, І. Топіхи, В. Червена, Г. Черевка тощо. Утім, дослідження питань впливу інтенсифікації виробництва з інноваційною основою на особливості структурних змін аграрного виробництва показало, що ці питання в теорії і практиці не одержали вичерпної наукової інтерпретації.

Виклад основного матеріалу дослідження

Реформування аграрного сектора економіки, яке супроводжувалося становленням ринкових відносин, проведенням земельної реформи, створенням нових підприємницьких організаційних структур різних форм власності та господарювання, не дало очікуваних результатів. Реалії сьогодення спонукають до використання стратегічних підходів для здійснення глибоких перетворень в аграрній сфері, що є однією з передумов успіху її соціально-економічного розвитку.

Значний вплив на інтенсифікацію сільськогосподарського виробництва здійснює розвиток ринкових відносин, що супроводжується введенням приватної власності на землю і майно та є основою сучасного аграрного виробництва.

Інтенсифікація виробництва – процес суспільного виробництва, що базується на застосуванні більш ефективних засобів, предметів праці, більш кваліфікованої робочої сили, передових форм і методів організації праці, зростаючої інформованості тощо відповідно до найновіших досягнень науково-технічного прогресу. Інтенсифікація виробництва суттєво відрізняється від екстенсивного розвитку суспільного виробництва, яке базується на кількісному зростанні засобів виробництва, робочої сили, незмінних формах і методах організації виробництва і має затратний характер.

На нашу думку, центральні причини сучасної аграрної кризи зосереджені за межами галузі, у сфері макроекономічних процесів і макроекономічного регулювання, тому необхідною умовою її подолання є здійснення структурних перетворень і реформування усієї системи аграрних відносин.

Перші підсумки земельної реформи в Україні свідчать про те, що процес дифузії власності продовжується. У результаті земельної реформи здійснилася демонополізація державної власності, сформувалися різноманітні форми земельної власності, що сприяло реалізації принципів ринкової економіки і зростанню виробництва. Роль держави при цьому зводиться до створення умов для максимального розвитку конкурентного середовища, ініціативи, раціонального використання ресурсів. З метою ефективного функціонування такого управління необхідно створити регульований державою ринок усіх категорій земель і відповідне законодавство. Державну підтримку сільських товаровиробників необхідно здійснювати за рахунок коштів центрального та регіонального бюджетів. Механізм підтримки сільгоспідприємств на державному рівні зводиться до стимулювання сукупного попиту, установлення паритету цін та заміни бартерних операцій на грошові розрахунки, що сприятиме створенню повноцінного товарного ринку. Низька продуктивність праці в українському сільському господарстві є наслідком невизначеності зовнішнього середовища, а також екстенсивних методів господарювання та низької мотивації праці у суспільному секторі.

Вплив інтенсифікації на розвиток сільського господарства зумовлений можливістю підвищення економічної ефективності виробництва та передбачає зростання його продуктивності на основі підвищення рівня технічного забезпечення, широкого використання новітніх засобів виробництва та залученні кваліфікованих кадрів. Високі кінцеві результати інтенсифікації сільськогосподарського виробництва забезпечуються в результаті послідовного поєднання процесів вдосконалення і раціонального використання всіх його чинників.

Інтенсивний розвиток сільського господарства відбувається на основі впровадження новітніх досягнень науково-технічного прогресу на усіх стадіях виробничого процесу, в т.ч. шляхом активізації процесів механізації і автоматизації виробництва, що сприяє підвищенню його економічної ефективності.

Необхідною умовою для сталого розвитку сільського господарства є збалансованість і пропорційність його структури. У сучасній науці дослідженню аграрної структури надається особливе значення, а сам термін трактується з різних позицій. Наявність численних структурних диспропорцій обмежувала поступальний розвиток аграрної системи вже на регіональному рівні і зумовила об'єктивну необхідність управління трансформаційними процесами. На сьогодні формування ефективно функціонуючого сільського господарства є одним з фундаментальних положень державної та регіональної аграрної політики.

Розглядаючи окремі елементи системи формування інноваційного потенціалу сільськогосподарських підприємств з метою підвищення конкурентоспроможності продукції на ринку та виявлення впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, вважаємо, що зростає необхідність у втіленні в практику господарювання того чи іншого виду нововведення, оцінки його стану й визначення напрямків розвитку. Це дозволяє стверджувати, що основою формування інноваційного потенціалу є внутрішні резерви підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва на засадах матеріало- і ресурсозберігаючої форми інтенсифікації, яка передбачає застосування більш економічних предметів

праці і більш раціонального їх використання, а також споживання меншої кількості сировини, електроенергії та інших видів ресурсів.

Структурні перетворення аграрного виробництва формуються в тісному зв'язку із загальноекономічною структурною політикою держави і змістовно спираються на загальну аграрну політику. Головним орієнтиром структурної політики є формування збалансованого та високоорганізованого сільського господарства в регіонах, здатного адекватно реагувати на внутрішні протиріччя і виклики зовнішнього середовища, зберігаючи стійкість розвитку і забезпечуючи економічне зростання, зокрема не можна визначити структуру аграрного виробництва без урахування регіональних особливостей. У сучасній практиці структурного регулювання увага повинна бути акцентована на досягненні балансу між обсягами виробництва і попиту, забезпеченні умов для вільного міжгалузевого переливу ресурсів і розширення нових галузей, вирівнюванні економічного розвитку територій та оптимізації просторового розміщення сільського господарства, впровадженні досягнень науково-технічного прогресу і створенні інституціональних умов для сталого розвитку сільського господарства.

У процесі здійснення структурних перетворень активну участь беруть всі суб'єкти державної ієрархії. Роль загальнодержавних органів управління галуззю зводиться до вироблення спільної концепції структурних перетворень, на рівні областей розробляються регіональні програми, визначаються напрямки розвитку і конкретизується організаційно-економічний механізм.

Розвиток сільськогосподарських підприємств на інноваційній основі є передумовою підвищення конкурентоспроможності продукції, що виробляється, сприяє збільшенню інвестиційних надходжень, вирішенню проблеми зайнятості населення, формуванню виробничої, ринкової й інвестиційної інфраструктури.

Нині поширюється концепція, за якої носієм аграрних відносин повинен стати землевласник, товаровиробник. Для цього створена відповідна законодавча база: прийняті Закон України "Про власність", "Про селянське (фермерське) господарство", "Про господарські товариства", "Про оренду", та ін. Районний рівень поєднує в собі функції безпосереднього виконавця. Результатами його діяльності є: виявлення стратегічних можливостей та розробка програм районного розвитку, залучення ресурсів, створення інститутів і партнерств для реалізації програм, залучення в цей процес первинних товаровиробників, сільських громад, розвиток їх ініціативи і формування відповідальності. Важливою умовою при розробці та реалізації програм структурних перетворень є інтеграція і координація всіх учасників цього процесу.

Важливим при формуванні власних структурних перетворень аграрного виробництва є використання світового досвіду. У країнах з розвинутою соціально-орієнтованою економікою кожен підприємець відшукує свою нішу господарської діяльності, яка б вдало вписувалась у загальний бізнес. У сучасних умовах формування аграрного сектору альтернативними сегментами діяльності сільськогосподарських колективних підприємств можуть бути такі, що доповнюють основне виробництво, яке склалося в них раніше: переробка сільськогосподарської продукції, матеріально-технічне постачання, реалізація продукції, виробництво будівельних матеріалів тощо. Подібна система організації основного виробництва і допоміжних виробництв, у тому числі через спеціалізацію і кооперування в системі АПК, як колективних, так і фермерських господарств, безумовно, усуває багато суперечностей, що виникають між окремими суб'єктами в аграрному секторі економіки. При цьому ринкова економіка розкриває широкі можливості для розвитку підприємництва. Однак було б неправомірним зводити його до малого та середнього бізнесу. Доцільно використовувати кооперативи сільськогосподарських підприємств, надавши їм можливість реформуватися в умовах демократичної ринкової економіки, при широкій господарській автономії та належних конкурентних механізмах між різними економічними укладами.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Основним поточним завданням розвитку аграрної галузі нині є зупинення негативних процесів у ній та забезпечення умов для нарощування виробництва сировини і продовольчих ресурсів. У зв'язку з цим на сучасному етапі проведення аграрної реформи особливо потрібне її наукове, правове, методичне, фінансове, інформаційне і матеріально-технічне забезпечення. У цьому запорука успіху структурних перетворень, оскільки альтернативи їм немає, вони мають здійснюватись в інтересах селян і самими селянами. Встановлено, що відповідні кількісні та якісні зміни у виробничій діяльності аграрних формувань та галузі загалом можливі лише за умови інтенсифікації виробництва на інноваційній основі.

Встановлено, що в умовах прискорення процесів світової інтелектуалізації саме новітні технології стають тією основою, яка визначає сучасне виробництво, форми його організації та управління, надає можливість досягнення конкурентних переваг для успішної діяльності того чи іншого суб'єкта господарювання, визначає питання якісного й ефективного його розвитку. Враховуючи обмеженість виробничих ресурсів, їх високу вартість, рівень конкуренції сільськогосподарським товаровиробникам необхідно активно впроваджувати інтенсивні технології з інноваційною складовою на усіх стадіях

виробничого процесу.

Список літератури

1. Лузан, Ю. Я. Реформування аграрного сектора України: стан і перспективи / Ю. Я. Лузан // *Економіка АПК*. – 2002. – №4. – С. 3–7.
2. Малік, М. Й. Реформування власності і реструктуризація підприємств АПК / М. Й. Малік // *Економіка АПК*. – 2007. – № 11. – С. 9–13.
3. Рябоконт, В. П. Організаційні напрями соціальноекономічних перетворень в аграрному секторі / В. П. Рябоконт // *Економіка АПК*. – 2005. – №6. – С. 110–116.
4. Саблук, П. Т. Становлення аграрної політики в Україні / П. Т. Саблук // *Економіка АПК*. – 2006. – № 1. – С. 3–7.
5. Язлюк, Б. О. Застосування диверсифікації при реалізації інвестиційно-інноваційної стратегії підприємства / Б. О. Язлюк // *Наука молода*. – Тернопіль: *Економічна думка*, Вип. 14. 2010. – С. 198-202.

References

1. Luzan, Yu. Ya. (2002). Reformuvannia ahrarnoho sektora Ukrainy: stan i perspektyvu. *Ekonomika APK*, 4, 3–7.
2. Malik, M. Y. (2007). Reformuvannia vlasnosti i restrukturyzatsiia pidpriemstv APK. *Ekonomika APK*, 11, 9–13.
3. Riabokon, V. P. (2005). Orhanizatsiini napriamy sotsialnoekonomichnykh peretvoren v ahrarnomu sektori. *Ekonomika APK*, 6, 110–116.
4. Sabluk, P. T. (2006). Stanovlennia ahrarnoi polityky v Ukraini. *Ekonomika APK*, 1, 3–7.
5. Yazliuk, B. O. (2010). Zastosuvannia dyversyfikatsii pry realizatsii investytsiino-innovatsiinoi stratehii pidpriemstva. *Nauka moloda*, 14, 198-202.

Стаття надійшла до редакції 05.11.2014 р.